

ПРИЛОЗИ

Миљан ГОГИЋ*

ГАВРИЛОВ ЗБОРНИК
(прилог реконструкцији)

ABSTRACT: *This work contains description and content of Gavriilo's proceedings, on the basis of data that Ivan Jastrebov and Pavle Rovinski had left about him. The data of charter transcription in the proceedings are given by the order that was set in the proceedings.*

KEY WORDS: *Monastery of Vranjina, charters, Gavriilo's proceedings, Ivan Jastrebov, Pavle Rovinski*

Неадекватан однос према архивској грађи, као дијелу културно-историјског наслеђа, често резултира пропадањем и нестанком већ ома значајних споменика историје и културе. Дуго у Црној Гори није постојала свијест о значају оснивања установа у којима би архивска грађа била смјештена на једном мјесту, у адекватним условима. Овакво стање промијениће се тек 1893. године оснивањем Државног музеја на Цетињу, као и двије године касније стварањем Државног архива. До тог периода оно мало сачуване грађе која се односи на средњи вијек било је смјештено у ризници Цетињског манастира, у неодговарајућим условима. У овим изворима посебну групу чиниле су повеље које се односе на посједе, положај и привилегије средњовјековног манастира Светог Николе на острву Врањини, на Скадарском језеру. Од периода када почиње веће научно интересовање за њих, та документа биће предмет пажње научника који се буду интересовали за прошлост овог манастира и Црне Горе у средњем вијеку. Они ће, између осталог, описивати повеље и објављивати нека акта која се односе на наведени манастир.¹ Могућност да све те повеље тада буду објављене у цјелини,

* Аутор је виши истаживач у Историјском институту Универзитета Црне Горе.

¹ Н. Дучић, *Врањина у Зети и крисовуље на Цетињу*, ГСУД 27 (1870) 164-192; И.

није искоришћена. Данас је то немогуће учинити јер је знатан дио врањинских повеља нестао, док су сачувани примјерци у таквом стању да нису употребљиви за науку. Они су заједно са црногорском државном архивом били закопани у металним сандуцима (1918-1923), па су од влаге готово уништени.² Остаци се данас налазе у Државном музеју на Цетињу. Осим ових повеља, веома значајан извор за проучавање прошлости наведеног манастира био је и **зборник** који је садржао преписе повеља издатих овом манастиру. Из записа у зборнику види се да је повеље преписао врањински монах Гаврило, па се обично по њему он и назива. Врањинске повеље и њихови преписи у Гавриловом зборнику привлаче велику пажњу научника из више разлога. Још од краја XIX вијека у историјској науци води се полемика о аутентичности неких повеља из тзв. Врањинског комплекса. Оцјене о аутентичности неких повеља ишле су из једне крајности у другу, од потпуног оспоравања до често неаргументованог мишљења о њиховој аутентичности. Највећи број ових повеља сачуван је у више доцнијих преписа и прерада, што додатно усложњава њихово проучавање.³ Последњим великим радом о Врањинским повељама разријешена су нека питања о њиховој традицији, а знања о њиховом броју и садржини проширена.⁴

Ширим научним круговима Гаврилов зборник постао је познат када је, крајем осме деценије XIX вијека, руски државник и дипломата Иван Јастребов објавио нека акта из њега. Говорећи о повељама које се налазе на Цетињу, Јастребов каже: „...Осим ових хрисовуља које нису још наштампане, и осим оних које су већ наштампане у *Mon. Serb.* од Миклошића, очевидно је још других хрисовуља и повеља које су

Руварац, Камичци — прилози за други зетски дом II. Манастир св. Николе на Врањини у скадарском блату, Просвјета 2, Цетиње 1893, 530-540, 645-657; Miklosich, *Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii, Wienae* 1858. О осталим појединачним издањима повеља биће ријечи у наставку рада.

² Ј. Р. Бојовић, *Документи о проналаску закопане архиве и црквених ствари у Цетињу 1923*, ИЗ 66, св. 1-4 (1993) 175-200.

³ Осим већ наведене литературе из 19. вијека, наводимо и другу значајнију литературу која се односи на врањинске повеље: L. Thalloczy, C. Jireček, E. Sufflay, *Acta et diplomata res Albaniae mediae aetatis illustrantia, I* Vindobonae 1913, С. Станојевић, *Студије о српској дипломатици XXV. О фалсификованим повељама*, Глас СКА 169 (1935) 32-34; Г. Шкриванић, *Властелинство св. Николе Врањинског*, ИЗ год XII, књ XVI (1959), 37-44; В. Мошин, *Повеље краља Милутина – дипломатичка анализа*, ИЧ 18 (1971) 53-86; Б. Шекуларац, *Врањинске повеље XIII-XV вијек*, Титоград 1984; Исти, *Дукљанско-зетске повеље*, Титоград 1987. Овдје треба одати признање Б. Шекуларцу који је уложио велики труд како би прочитао фрагменте читљивих дјелова сачуваних повеља које се налазе на Цетињу.

⁴ Ђ. Бубало, *Средњовековни архив манастира Врађине (прилог реконструкцији)*, ССА 5 (2005) 243-276. Рад садржи, за сваку повељу, информације о примјерцима, прегледу издања, преводу, литератури, као и коментаре о најважнијим или спорним питањима.

изгубљене, јер је у цетињској ризници сачуван препис таквих повеља у листинама, у којима су биле скупљене све хрисовуље до год. 1469. односно манастира св. Николе на врањинском отоку скадарскога језера. А сабрао их је и преписао неки монах Гаврил из истога манастира, год. 7129 т. ј. 1621, као што је исти Гаврил на свршетку тих листина и забиљежио.“ Јастребов је примијетио да преписи повеља у зборнику садрже доста одступања од језичких карактеристика периода у којима су повеље настале: „...Читајући онај пријепис, свак ће лако опазити, да је монах Гаврил на много мјеста одступао од изворних ријечи текста и правописа, и за то је допустио доста перифраза, али од тога није пострадала истинитост смисла...“⁵ Неколико година касније, други руски научник, Павле Ровински, такође је користио наведени зборник, описао га и дао његов садржај. У вријеме када га је Ровински имао у рукама зборник се налазио у лошем стању: „...На Цетињу се отуда налази и цијела свеска са копијама 17 повеља, дјелимично и сада сачуваних у пергаменту а дијелом изгубљених. Али ни та свеска се није сачувала у цјелости: на почетку недостаје неколико листова, а колико — не зна се, јер су листови без нумерације. Ту свеску је укоричио калуђер Брчеоског манастира Гаврило, за вријеме владике Данила. Повеље су преписане на дугим уским листовима, у ступцима на доста дебелој хартији, а врста рукописа је — прелаз на брзопис. **Када сам их упоредио са сачуваним оригиналима уочио сам да преписивач није у потпуности водио рачуна о ортографији и знацима, ставио је много својих знакова, а и језик је такође осавремењавао. Али су пажљиво преписане и с настојањем да се цинобером и другим бојама наведу потписи и натписи, лигатуре и почетна слова, који представљају различите фигуре** (подвукао М. Г.)...“⁶ У *Гласу Црногорца* Ровински је дао сличан опис зборника, додајући да се он састојао од 15 листића доста дебеле, углађене карте (дебљег картона), при чему је сваки лист био за себе (димензије ових листова биле су 46x15 или 86x15 cm, ни Ровински није био сигуран). Већ тада се зборник није налазио у ризници Цетињског манастира.⁷ Судићи по овоме, изгледа да је зборник већ тада нестао, а не у току Првог свјетског рата, како се обично сматра.

⁵ И. Јастребов, *Препис хрисовуља на Цетињу о манастиру Св. Николе на Врањини*, ГСУД 47 (1879), 219-231 = *Податци за историју српске цркве, Из путничког записника*, Београд 1879, 213-224, 213, 214.

⁶ П. А. Ровинский, *О современном состоянии письменных памятников в Черногории*, Журнал Министерства народного просвещения, 1883, ч 229, отд. 2, 56-65 = *О данашњем стању писаних споменика у Црној Гори*, Записи о Црној Гори, Подгорица 2001, 431-439, 432, 433.

⁷ П. Ровински, *Поводом брошуре Ф. Миклошића „Die Serbischen Dinasten Crnojević“*, Глас Црногорца 12 (1887).

Говорећи о повељама које се налазе у Цетињској ризници, у раду о стању писаних споменика у Црној Гори, Ровински наводи и оне издате манастиру Св. Николе Врањинског (*Врањинском манастиру за село Орахово у Црмници и 100 перпера од трговине код манастира Св. Сергија на Бојани, у два примјерка који се међусобно унеколико разликују; истоме манастиру за село Брчели, такође у два примјерка; повеља Стефана Душана (1336-1356) Врањинском манастиру за село Трново у Црмници са потписом „Стефан по милости божјој КРАЉ МЛАДИ Душан с богом самодржац свих српских и поморских земаља“*), да би мало даље у истом раду навео да се на копијама Гавриловог зборника, поред наведених повеља, налазе преписи још 13 повеља, дајући њихов попис.⁸ У *Гласу Црногорца* Ровински такође доноси попис преписа повеља из зборника (укупно 17).⁹ Зачудо, научници који су знали за рад Павла Ровинског у *Гласу Црногорца* (и користили га) нијесу поменули садржај зборника који он даје, не покушавајући да га искористе за научну актуелизацију питања броја и примјерака повеља из врањинског комплекса, док се истовремено истиче да се не зна шта је зборник садржао.

За разлику од Јастребова који је преписе повеља из зборника публиковао у посебном, поменутом раду, Ровински је њихов садржај износио у оквиру излагања у свом капиталном дјелу о Црној Гори, доносећи дуже или краће изводе, како из преписа у зборнику, тако и из сачуваних пергаментних примјерака повеља.¹⁰ Његово дјело и сада је веома значајно за проучавање историје Црне Горе, имајући, за неке периоде, изворну вриједност.

Пошто нам је циљ да представимо садржај Гавриловог зборника (у обиму који тренутно дозвољавају из њега сачувани дјелови), преписе повеља у њему изложићемо оним редом како су били унијети у зборник, ослањајући се на попис који даје Ровински у *Гласу Црногорца*. Уносећи текстове повеља у зборник, монах Гаврило испред сваког акта

⁸ П. Ровински, *О данашњем стању писаних споменика у Црној Гори*, 437, 438.

⁹ П. Ровински, *Поводом брошуре Ф. Миклошића „Die Serbischen Dinasten Crnojević“*. Глас Црногорца 12 (1887). Када се упореди попис повеља из Гавриловог зборника који даје Ровински у раду *О данашњем стању писаних споменика у Црној Гори* са оним из *Гласа Црногорца* примјетно је мање неслагање. У првом раду Ровински не наводи постојање преписа повеље којом Иван Црнојевић дарује манастиру село Забес. Такође, преводи наслова неких повеља у овом раду погрешни су (*№ 3. Јелене, краљице српске – за Годиње – треба: Јелене, краљице српске – за Крњице; № 12. Потврда султана Мурата о правима Врањинског манастира – треба: Потврда султана Мухамеда о правима Врањинског манастира.*)

¹⁰ П. Ровинский, *Черногория въ ея прошломъ и настоящемъ I, II*, Санктпетербург 1888, 1897 = *Црна Гора у прошлости и садашњости I, II*, Цетиње-Сремски Карловци 1993, 1994. Даље: П. Ровински, *Црна Гора у прошлости и садашњости I, II*.

стављао је наслов који је садржао име ауктора, као и предмет повеље, у појединим случајевима. Пошто ти наслови нијесу познати код свих повеља у зборнику, ми ћемо их наводити по насловима које им је дао Ровински, при чему се изгледа он поводио насловима које је давао монах Гаврило.

1. *Краља Милутина Вранинскоме манастиру на Лимљане.* Исправа је позната само по ширем изводу који доноси Ровински, и до скорашњег времена остала је непримијећена у науци. На основу језика и правописа изнијето је мишљење да је у питању „познији искварени препис“ повеље, за чије датовање је предложена 1317/1318. година.¹¹ Сада када знамо да је њен препис постојао у зборнику, ова констатација добија пуну потврду. Ровински је само из зборника могао донијети извод ове исправе, пошто њен пергаментни примјерак од научних посленика нико не помиње.

2. *Архиепископа Саве II истоме манастиру на Плавници.* Ову повељу из 1232/1233. године објавио је Франц Миклошич, према препису Његошевог секретара Филипа Вуковића.¹² О постојању преписа ове исправе у зборнику обавјештава још Јастребов, који, говорећи о неопходности објављивања и других повеља из зборника, каже: „...Не би било сувишно наштампати из поменутих листина препис хрисовуље св. Саве са потпуним речима, које г. Миклошич није прочитао...“¹³ На више мјеста у овој повељи, у издању Миклошича, недостаје дио текста који је, по свему судећи, постојао у препису ове повеље у зборнику. Остало је непримијећено да је Ровински, у свом дјелу о Црној Гори, донио мање изводе из ове повеље, који, по стилу и језику, несумњиво потичу из Гавриловог зборника.¹⁴ Ти изводи говоре о правном положају манастира Св. Николе. У питању је дио ове повеље који највише привлачи пажњу научника, а односи се на потчињавање манастира непосредној архиепископовој власти. Да бисмо добили јаснију слику о међусобном односу ова два преписа, доносимо и текст који даје Ровински и одговарајуће дјелове ове повеље из Миклошичевог издања (Миклошич — Ровински): *...си же свети и божьствъни храмъ съвршиивъ љго и прѣда љго мне, и да не има съ нимъ никоторіѡ области ѿепискѡи зетски / нь да прѣбивають ѡ свакои божьствънеи свободе ѡтъ коѡ годѡ инѡ ѡбидѡ, и да мѡ ѡуть ѡдговоритель и ѡсветитель арьхиепискѡи, и оу сіѡемъ божьств(ьн)ѡмъ храмѡ да поменѡють се арьхиепискѡи ѡ местѡ*

¹¹ П. Ровински, *Црна Гора у прошлости и садашњости II*, 44; Ђ. Бубало, *нав. дјело*, 259, 260.

¹² F. Miklosich, *Monumenta Serbica*, 17-19

¹³ И. Јастребов, *нав. дјело*, 213, 214.

¹⁴ П. Ровински, *Црна Гора у прошлости и садашњости I*, 286.

ієпискѡна зетѡскаго. / ... (и) зберѡтъ братіа ж..... ѡ месте семѡ светѣмъ, тѣ да поидеть (к) архієпискѡнѡ, да га благословить архієпискѡнѣ, да им бѡде старѣишина ѡ месте семѡ. — Си же святи и божественни храмъ соврѣшивъ предасть его мне. А да не имать шиме какоє области епискупъ зетски/...и да пребиваетъ у васакои божественнои свободи отъ коєгоде ине обиде и да му естъ отговоритель и осветитель архієпискупъ; и у семѡ бжественемъ храмѣ да поменуется архієпискупъ вместо епискупа зетскаго. / да изберуть братіа живуциа ва мѣсте семѡ святемъ единого брата боецасе бога и умеюца пасты стадо божие и да пошлют его ко архієпискупу да га благословить архієпискупъ и постави да будет стареишина сему святому мѣсту. Примјетно је да се текст који доноси Ровински, не само у ортографији и стилизацији, разликује од одговарајућих дјелова повеље коју даје Миклошич, али се може констатовати да то није у толикој мјери утицај монаха Гаврила као преписивача, колико, прије би се рекло, чињенице да он потиче са неког другог преписа ове повеље. У прилог овоме говори и то да текст садржи, истина кратки, одјељак који се односи на избор старјешине манастира, а који не постоји код Миклошича (овдје истакнут болдовањем), и да тек са овим текстом одјељак добија прави смисао. Може се са сигурношћу рећи да препис ове повеље у зборник није унесен из примјерка који је публикувао Миклошич, већ из неког другог, могуће и из преписа ове повеље који се чува у Архиву САНУ у Београду (за сада поуздано знамо да су у вријеме настанка зборника постојала ова два преписа повеље).¹⁵ Тиме би се додатно потврдио закључак да препис у Архиву САНУ и примјерак који је објавио Миклошич нијесу идентични. Извод који даје Ровински скоро да у потпуности потврђује исправност предлога реконструкције оштећеног мјеста који је дао Е. Калужњацки (он предлаже *живоушяя*), у тексту Миклошичеве повеље.¹⁶

3. **Краљице Јелене истому манастиру на Крњице.** Оригинал ове повеље (1276-1306) је изгубљен, њен текст познат је само по препису из зборника, који су приредили Јастребов и Ровински (краћи извод).¹⁷

4. **Стефана Владислава на Годиње.** Ову повељу (1241-1242), према препису оригинала који је урадио Његошев секретар Филип Вуковић, објавио је Миклошич¹⁸, док је издање које је, такође према ори-

¹⁵ О овом препису повеље који се чува у Архиву САНУ видјети у: Ћ. Бубало, *нав. дјело*, 248, 249.

¹⁶ Е. Kalužniacki, *Zur Textkritik der altserbischen Urkunden*, *Archiv für Slavische Philologie*, 13 (1891) 68-93, 81.

¹⁷ И. Јастребов, *Препис хрисовуља на Цетињу*, 215-216; П. Ровински, *Црна Гора у прошлости и садашњости II*, 43-44; Б. Шекуларац, *Врађинске повеље*, 39-43; Ћ. Бубало, *нав. дјело*, 252, 253.

¹⁸ F. Miklosich, *нав. дјело*, 25-27;

гиналу, приредио Филип Радичевић практично неупотребљиво због непрецизности у транскрибовању текста.¹⁹ Тиме је практично изгубљена могућност да се поређењем текстова утврди да ли су оба издања урађена са истог предлошка или су у питању два различита преписа. Препис ове повеље у Гавриловом зборнику није стигао да буде публикован.

5. **Стефана Уроша III за Брчеле.** Остаци ове повеље (1322-1330) данас се налазе у Архивском одјељењу Цетињског музеја и практично су неупотребљиви за науку. Њен текст познат је захваљујући Миклошичевом издању.²⁰ Забиљешку о постојању преписа ове повеље у зборнику оставио је Ровински,²¹ али он није објављен.

6. **Варијант тог истог хрисовула.** Говорећи о положају цркве у средњовјековној Зети, Ровински даје и текст (до скоро непознат у научним круговима) за који је изнијето мишљење да представља шири извод преписа претходне повеље (№ 5) из каснијег периода, са малим разликама које се односе на појединости, стилизацију, као и на текст аренге.²² Ми смо мишљења да се овај текст може поистовјетити са преписом који је Ровински насловио *Варијант тог истог хрисовула*. Нема сумње да је овај текст из Гавриловог зборника. Али се не бисмо у потпуности сложили са мишљењем да је наведени текст обични препис претходне повеље. Анализа односа ова два преписа захтијева посебан приступ проблему, па ће бити изложена на другом мјесту. Овдје ћемо се задржати само да истакнемо сљедеће: монах Гаврило је добро знао коју исправу има пред собом када је њен текст уносио у зборник, није се могло десити да у зборник унесе два пута текст једног скоро истог акта, и да, при томе, ти акти готово на истовјетан начин уређују исту правну ствар.

7. **Стефана Уроша III на Орахово.** Препис ове повеље из зборника објавио је Јастребов.²³ Ова повеља дуго је приписивана наследнику краља Милутина - Стефану Дечанском. Аргументовано је доказано да је аутор ове повеље (1314-1318) краљ Милутин, а не Стефан Урош, будући краљ Дечански.²⁴

8. **Истога Дмитру Казнацу.** Препис повеље под овим насловом идентификовали бисмо као препис, данас за науку скоро неупотребљивих остатака повеље коју је публиковао Миклошич, до скоро редовно при-

¹⁹ Ф. Радичевић, *Стефан Владислав дарива неке земље манастиру Врађини*, Просвјета 2, св. 9-10, Цетиње 1890, 319, 320.

²⁰ F. Miklosich, *nav. djelo*, 112-113; Б. Шекуларац, *Врађинске повеље*, 59-62.

²¹ П. Ровински, *Црна Гора у прошлости и садашњости II*, 46; Ћ. Бубало, *нав. djelo*, 264.

²² П. Ровински, *Црна Гора у прошлости и садашњости I*, 326-327; Ћ. Бубало, *нав. djelo*, 260.

²³ И. Јастребов, *Препис хрисовула на Цетињу*, 217-219.

²⁴ О овој повељи детаљно видјети у: Ћ. Бубало, *нав. djelo*, 254-259.

писивану Стефану Дечанском.²⁵ Садржински елементи из ње снажно индицирају на аукторство краља Душана (1340).²⁶ Ни овај препис из зборника није публикован.

9. *Стефана Душана (младога краља) на Трново*. Наведена повеља (1326-1331), чији се остаци налазе на Цетињу, до скоро редовно је приписивана Стефану Дечанском.²⁷ Остало је непримијеђено у науци да је још Ровински, на основу потписа на повељи (*КРАЉ МЛАДИ Душан*), изнио као могућност да је ову повељу издао Душан, док је био савладар свом оцу, да би, у наше вријеме, детаљном анализом интитулације и потписа ово аукторство било потврђено.²⁸

10. *Иван Црнојевић потврђује хрисовул под № 7*. Ову повељу из 1490. године познајемо само из кратког извода који даје Ровински у дјелу о Црној Гори.²⁹ Иако је тај одјељак сувише кратак да бисмо, на основу језичких и стилских карактеристика, доносили дефинитивне закључке, мишљења смо да је он преузет управо из зборника. Нико, од научних посленика који су писали о Врањинским повељама, које су се до девете деценије XIX вијека налазиле на Цетињу (вријеме када је Ровински писао наведено дјело), не помиње њен пергаментни примјерак, па ни сам Ровински.³⁰

11. *Исто за № 2. (Повеља Ивана Црнојевића за Плавницу)*³¹ Сачуван је код Ровинског само извод (дужи и краћи) преписа ове повеље из зборника, којом Иван Црнојевић 1468. године поново утврђује посjede манастира у обиму и са границама према садржају повеља из манастирског архива.³² Доносећи овај текст Ровински истиче да је на једном мјесту у препису цијели пасус уништен од мишева или црва. Пошто је Ровински, описујући зборник, нагласио да је текст преписа оштећен само на два мјеста,³³ сигурни смо да се једно односи на оштећење у пре-

²⁵ F. Miklosich, *nav. djelo*, 113-114; Б. Шекуларац, *Врањинске повеље*, 63-67.

²⁶ Ђ. Бубало, *нав. дјело*, 263-265.

²⁷ Н. Дучић, *Врањина у Зети и крисовуље на Цетињу*, 188; Б. Шекуларац, *Врањинске повеље XIII-XV вијек*, 55-58.

²⁸ П. Ровински, *О данашњем стању писаних споменика у Црној Гори*, 437; Ђ. Бубало, *нав. дјело*, 261-263.

²⁹ П. Ровински, *Црна Гора у прошлости и садашњости I*, 529.

³⁰ Препис ове повеље постојао је у рkp. 605 старе НБС (Ј. Томић, *Црнојевићи и Црна Гора од 1479. до 1528. год. II Ђурађ и Стефан Црнојевићи (1490-1505)*, Глас 60 (1901)).

³¹ Овако је ова повеља насловљена у: П. Ровински, *О данашњем стању писаних споменика у Црној Гори*, 438.

³² П. Ровински, *Црна Гора у прошлости и садашњости I*, 328-329; Исти, *Црна Гора у прошлости и садашњости II*, 47; Б. Шекуларац, *Врањинске повеље XIII-XV вијек*, 113,114; Ђ. Бубало, *нав. дјело*, 272, 273.

³³ П. Ровински, *Поводом брошуре Ф. Миклошића „Die Serbischen Dinasten Crnojević“*, Глас Црногорца 12 (1887).

пису ове повеље. Све ово потврђује да је Ровински користио препис ове повеље из зборника, а не њен оригинал који нико не помиње. Према томе, биће да је неутемељена тврдња да се у зборнику није налазио препис ове повеље Ивана Црнојевића. Приликом одређивања наслова овог преписа Ровински се сигурно поводио оним који је дао монах Гаврило. Иако се у повељи радило о потврди више посједа, у наслову се наводи само Плавница, будући да се, у низу посједа који се потврђују, она прва помиње.

12. **Потврђава се граница Врањинског ман. при султану Сулејману.** Обично се наводи да само Јастребов доноси овај ћирилски акт из 1527. године којим се потврђују границе посједа Врањинског манастира.³⁴ Остало је непримијећено да је текст преписа ове повеље (истина непотпун) из зборника објавио и Ровински.³⁵ Поређењем ова два издања преписа повеље може се закључити да су обојица настојали да дају ортографију која би била што ближа оној из зборника, док је Ровински дао исправније читање појединих ријечи. Њен оригинал није сачуван.

13. **Ђурађа Страцимировића на село Раке.** Препис ове повеље Ђурађа II Балшића из зборника објавио је Јастребов,³⁶ док ју је на основу оригинала касније објавио Филип Радичевић.³⁷ Мада је и у овој повељи текст често лоше транскрибовао, његово издање омогућава да се пореди текст са преписом из зборника. Видљиво је да је монах Гаврило вршио текстуалне и правописне исправке које одговарају почетку XVIII вијека, али је повељу дао у интегралном облику, без додавања текста којег није било у оригиналу.³⁸

14. **Балше III на село Каруче.** Препис ове повеље (1419/1420) дао је Јастребов.³⁹

15. **Ивана Црнојевића на Забес.** У питању је препис потврде повеље (1468/1469) Скендер – бега Црнојевића (1527).⁴⁰

16. **Потврђивање права Вран. ман. султаном Мухамедом.** Јастребов доноси и препис ћирилске повеље султана Мухамеда II којом

³⁴ И. Јастребов, *нав. дјело*, 221-222; Б. Шекуларац, *Врањинске повеље*, 127, 128; Ћ. Бубало, *нав. дјело*, 271.

³⁵ П. Ровински, *Поводом брошуре Ф. Миклошића „Die Serbischen Dinasten Crnojević“*, Глас Црногорца 12 (1887); ; Исти, *Црна Гора у прошлости и садашњости I*, 319 (краћи извод), 532.

³⁶ И. Јастребов, *нав. дјело*, 219-220.

³⁷ Ф. Радичевић, *Ђурађ Страцимировић (Балшић) дарива неке земље манастиру Врањини*, Просвјета 1, св. 10, Цетиње 1889, 337.

³⁸ Неутемељена је тврдња да је монах Гаврило у текст преписа ове повеље убацивао дјелове аренге који нијесу постојали у оригиналу. (Б. Шекуларац, *Дукљанско-зетске повеље*, 100).

³⁹ И. Јастребов, *нав. дјело*, 221; Б. Шекуларац, *Врањинске повеље*, 109, 110.

⁴⁰ И. Јастребов, *нав. дјело*, 222, 223; Б. Шекуларац, *Врањинске повеље*, 111, 112.

он, вјероватно 1478. године, у вријеме опсаде Скадра, потврђује посједу и привилегије Врањинског манастира.⁴¹

17. *Општина села Матагуџа дарује Вран. ман. земље у Зети.* Ову повељу (1468. г.), односно њен препис из зборника даје Јастребов, док њен краћи извод доноси Ровински.⁴²

На крају зборника налазила се већ позната биљешка монаха Гаврила, из које се види по чијој је иницијативи, гдје и када настао зборник.⁴³

Већ је поменуто да је, у вријеме када је Ровински био у прилици да га користи, зборник био оштећен. Недостајали су неки листови, а колико је из њега било истргнуто листова и шта се на њима могло налазити данас је тешко рећи. Поред повеља чији су се преписи налазили у зборнику, ми данас знамо за постојање још двије повеље издате овом манастиру. Ради се о повељи којом Стефан Урош, будући краљ Дечански додјељује манастиру Врањини село Орахово (1309-1314), друга се односи на потчињавање манастира Св. Николе на Врањини (са свим посједима и правима) манастиру Св. Арханђела у Јерусалиму.⁴⁴ Постоји тенденција да се преписи повеља у зборник унесу по хронолошком реду, али то начело ипак није у потпуности примјeњено. Ако би нам то био путоказ, мала је могућност да су се, у том случају, преписи двију наведених повеља налазили на почетним изгубљеним страницама зборника. Прије би се рекло да су се ту налазили преписи аката за које ми данас не знамо да су и постојали, наравно, све под условом да су се тицали манастира Св. Николе на Врањини.

У вријеме када је настајао зборник, архива врањинског манастира била је добро очувана, у њој се налазило најмање 17 повеља, односно њихових преписа. Ово сазнање омогућава да са сигурношћу кажемо да се архивска грађа која се тицала самог манастира, током највећег дијела новог вијека (најмање до 1721. године), налазила баш у манастиру и да се тако може довести у сумњу став да је архива из овог манастира (заједно са дворском) при преласку Ивана Црнојевића пренесена на Цетиње.⁴⁵ Премјештање архива из манастира може се веза-

⁴¹ И. Јастребов, *нав. дјело*, 223; К. Лиречек, *Историја Срба I*, Београд 1981², 402; Б. Шекуларац, *Врањинске повеље*, 125, 126.

⁴² И. Јастребов, *нав. дјело*, 224; П. Ровински, *Црна Гора у прошлости и садашњости I*, 327.

⁴³ И. Јастребов, *нав. дјело*, 214; П. Ровински, *О данашњем стању писаних споменика у Црној Гори*, 433; Исти, *Поводом брошуре Ф. Миклошића „Die Serbischen Dinasten Crnojević“*, Глас Црногорца 12 (1887). Јастребов доноси погрешно читање године када је зборник настао, 1621, треба 1721.

⁴⁴ Детаљније о овим повељама видјети у: Ђ. Бубало, *нав. дјело*, 253-254, 265-269.

⁴⁵ П. Шоћ, *Прилози за културну историју Црне Горе*, Цетиње 1939, 56.

ти за период који је услиједио (после 1721. године), могуће је да је то учињено тек пред опасношћу од турског напада 1843. године, који се завршио заузимањем и спаљивањем манастира. Могућност да се архива манастира у вријеме настанка зборника налазила негдје другдје, и да су повеље донесене у манастир, ради састављања зборника, а после враћене, изгледа нам мало вјероватном.

Само захваљујући Ивану Јастребову и Павлу Ровинском данас знамо за постојање неких и садржину највећег броја повеља издатих манастиру Св. Николе на Врањини и то преко њихових преписа из Гавриловог зборника. Није искључена могућност да се у заоставштини Павла Ровинског налази препис цјелокупног Гавриловог зборника, што би се могло сматрати веома значајним открићем, с обзиром на значај овог извора за проучавање средњовјековне историје.

Summary

In 1721, monk Gavriilo made the proceedings which consisted of transcriptions of, at least, 17 charters about property, position and privileges of the monastery St. Nikola in Vranjina. While working with transcriptions, he made some orthographic changes, in accordance to the orthography of the time, but it did not change the nature of the charter transcriptions. Those transcriptions are very important for history because some of those charters are known only from his proceedings. Being interested in Montenegrin history, Russian historians Ivan Jastrebov and Pavle Rovinski published in full, which is in long and short fragments, the most of charter transcriptions from the proceedings. That way, they gave solid basis for studying the past of the monastery. Today, their work is invaluablely significant because the proceedings disappeared at the end of the 19th century.

